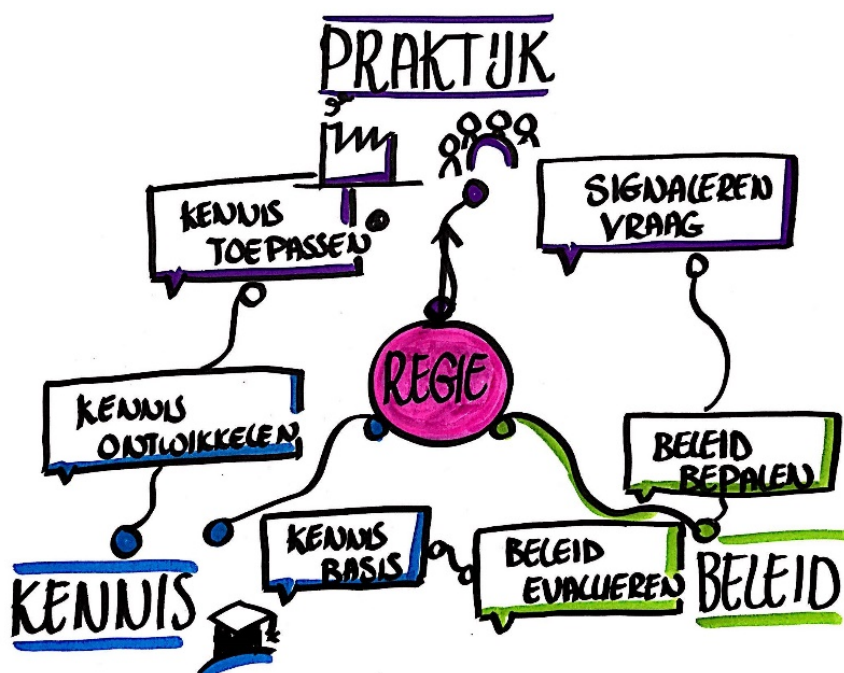

Inspiratie Arbo 2040: Kennis werkt!

Inbreng Arbovisie 2040

Het Ministerie van SZW roept stakeholders in het arbodomein op om mee te denken over manieren hoe we goede arbeidsomstandigheden nu en in de toekomst (2040) kunnen vormgeven en organiseren. Daarbij gaat het Ministerie in op mogelijke vragen rondom zes hoofdthema's: het stelsel, preventie, deskundige ondersteuning, naleving, arbeidsrisico's en kennis. In dit document geven we onze visie op het arbodomein nu en in de toekomst.

Werken is gezond, maar niet altijd. Soms vallen er mensen uit. Op het arbodomein is sinds de hervorming van het arbostelsel en wetgeving in 1998 veel bereikt. De afgelopen jaren is echter ook gebleken dat aandacht voor preventie van beroepsziekten nodig is. Steeds meer mensen lopen iets op hun werk op, waardoor ze korter leven. Of vallen direct uit op het werk. Deze uitval is niet alleen nadelig voor de werkende, ook de productiviteit voor de werkgever komt in het geding.

De snelle ontwikkelingen vragen om anticiperen en daadkrachtig handelen. De vraag is hoe de huidige situatie zich gaat ontwikkelen met het oog op technologische en maatschappelijke ontwikkelingen die er aan komen, zoals digitalisering, robotisering, globalisering en flexibilisering. Maar ook de transities die op stapel staan. In de coronacrisis hebben we geleerd dat de flexibilisering bijvoorbeeld mogelijk te ver doorgaat. We weten voor de toekomst veel nog niet, maar één ding weten we wel; de ontwikkelingen gaan steeds sneller en de maatschappij en wetenschap worden complexer. Dit vraagt om anticiperen en daadkrachtig handelen. Daarvoor is snel beschikbare kennis en informatie nodig. Die kennis en informatie is nu nog versnipperd: er is onvoldoende kennis of informatie, het wordt onvoldoende toegepast of stroomt onvoldoende door naar de praktijk. En is er onvoldoende informatie over hoe het in de praktijk gaat op beleidsniveau. Dit maakt snel en proactief handelen lastig. Zoals ook bevestigd is in de recente inzichten van de commissies Heerts, Knottnerus en het signaal van de ROB.

Snel beschikbare, integrale kennis en informatie door regie op de kennisketen. Wij stellen daarom voor dat voor *preventie* van uitval en ziekte en voor goede terugkeer naar werk een goede *kennisinfrastructuur* en een *robuuste kennisbasis* onontbeerlijk is, waarbij aansluiting wordt gezocht bij reeds bestaande verwante kennisdomeinen. Een *centraal punt* waar beleid, kennisinstellingen, sectororganisaties en beroepsgroepen in gezamenlijkheid informatie ontwikkelen, verzamelen en/of vertalen vanuit andere kennisdomeinen. En dat, meer dan nu, op stelselniveau *regie* wordt gevoerd op de kennisketen. Zodat de informatie en kennis daadwerkelijk doorstroomt naar de praktijk (de werkvloer) en de praktijkkennis weer terugstroomt naar beleid. Dan zijn we met elkaar in staat te anticiperen op de snelle ontwikkelingen en kunnen we daadkrachtig handelen. En werken we samen aan betere arbeidsomstandigheden. Nu en voor de toekomst.

1 Hier en nu: veel gaat goed, het kan beter

Veel gaat goed...

Werken is gezond. Werk zorgt voor structuur, inkomen en een gevoel van geluk. Gunstige werkomstandigheden zorgen ervoor dat de beroepsbevolking gezond is, blijft en gezond(er) wordt. Dit blijkt ook uit de cijfers: vier op de vijf werknemers zijn tevreden over de werkomstandigheden in Nederland (NEA).

Gezondheid draagt bij aan arbeidsparticipatie

Een goede gezondheid stelt mensen in staat om de dingen te doen die ze moeten en willen doen. Zo werken gezonde mensen vaker dan mensen met gezondheidsklachten. Meer dan 80% van degenen met een goede ervaren gezondheid en/of geen beperkingen werkt, tegenover ongeveer de helft van de mensen met een als minder goed ervaren gezondheid of met beperkingen.

En gezonde werkenden dragen bij aan efficiënte productie en kostenvermindering

Het bevorderen van de gezondheid van werkenden kan leiden tot lager ziekteverzuim maar ook tot meer voldoening, hogere motivatie en minder verloop van werknemers.

... en het kan nog beter

Maar, de omstandigheden op het werk zijn niet altijd gunstig. Ongunstige werkomstandigheden, zoals werken met gevaarlijke stoffen, werken in een omgeving met veiligheidsrisico's, nachtwerk, een hoge fysieke of psychosociale arbeidsbelasting leiden tot persoonlijk leed, productieverlies, en tot uitval uit het arbeidsproces. De ziektelast door ongunstige arbeidsomstandigheden bedraagt 'bijna 5% van de totale ziektelast in Nederland. Hiermee zijn de effecten van ongunstige arbeidsomstandigheden op de ziektelast in dezelfde orde van grootte als ongezond milieu en overgewicht.

Figuur 1 De bijdrage van Arbeid aan de volksgezondheid, afkomstig uit VTV 2018, RIVM

Er is en blijft dus ruimte voor verbetering van de veiligheid, gezondheid en duurzame inzetbaarheid van werkenden. Kennis is daarbij van essentieel belang, als de basis voor het kunnen en willen verbeteren.

Kennis is één van de pijlers om tot juiste invulling te komen van goede arbeidsomstandigheden. De vraag is hoe die kennis in Nederland georganiseerd is, welke kennis nodig is en of de kennis dan op de juiste wijze de weg vindt naar de juiste stakeholders.

De kennisinfrastructuur is versnipperd

Onder de kennisinfrastructuur verstaan wij de samenhang van vraag en aanbod van kennis en alle betrokken organisaties daarbij. Verschillende organisaties zijn betrokken bij het ontwikkelen en verspreiden van kennis en informatie. Zo is SZW een belangrijke opdrachtgever. Maar zijn er ook nationale en internationale organisaties zoals ZonMW en NWO veelal opdrachtgever voor het ontwikkelen van kennis op het terrein van arbeidsomstandigheden. Instituten als TNO en RIVM ontwikkelen kennis, maar ook bij sectoren en bedrijven wordt veel geïnoveerd. Bovendien is kennis (zoals over stoffen) op andere beleidsterreinen beschikbaar die breder benut kan worden ten behoeve van gezonde en veilige arbeidsomstandigheden.

Op dit moment kan gesteld worden dat er geen regie is op kennisontwikkeling, kennis versnipperd tot stand komt en niet altijd op de juiste plek komt. Dit stemt overeen met inzichten uit de commissies Heerts en Knottnerus en het signaal van de ROB. En is ook gebleken uit de onderzoeken in bijvoorbeeld het Chroom-VI dossier.

De keten van ontwikkelen van kennis naar uiteindelijk het gebruiken van die kennis in de praktische uitvoering lijkt niet gesloten. Daarnaast is de cyclus waarin praktijkervaring weer aan beleidsdoelen teruggekoppeld wordt ook niet sluitend.

Grote behoefte aan kennis en aan regie op kennis

Als we dan kijken naar de informatie- en kennisbehoefte van verschillende partijen, dan zien we daar verschillen. De grotere bedrijven hebben – algemeen gesteld- voldoende kennis over het werken met bijvoorbeeld chemische stoffen. Toch zien we ook bij grotere bedrijven dat beschikbare informatie over bijvoorbeeld de gevaren van stoffen niet altijd worden gebruikt in preventie. Voor de kleinere bedrijven (MKB) en zzp'ers is de kennis- maar vooral de informatiebehoefte veel groter. "Zeg mij maar hoe het moet" is een adagium dat in het arbolandschap veel gehoord wordt. De vraag is dan wel of er een organisatie is die deze antwoorden aan de zzp'er en mkb'er kan geven én of de zzp'er en mkb'er deze organisatie kent en weet te vinden.

Daarnaast zien we door (recente) maatschappelijke en technologische ontwikkelingen een nieuwe kennisbehoefte, omdat er nog weinig bekend is over wat deze ontwikkelingen kunnen betekenen voor de duurzame inzetbaarheid van mensen en hoe effectief ingezet kan worden op preventie. In de volgende paragraaf gaan we nader in op deze ontwikkelingen.

Alles overziend zien we dat er een behoefte is aan regie op kennisontwikkeling, integratie, disseminatie en implementatie. Deze regie ontstaat niet vanzelf. Dit vergt op stelselniveau sturing op kennis in de gehele keten.

2 Toekomst: sneller, diverser en complexer

We zien dus dat nu regie op de kennisketen en op kennis doorstroom nodig is. Voor de toekomst blijft dit ook nodig en wordt dit steeds relevanter. Gegeven het rappe tempo waarmee ontwikkelingen in de toekomst zullen doorgaan en dat de maatschappij en wetenschap steeds complexer worden is er behoefte aan snel beschikbare kennis. Snel beschikbare kennis en informatie stellen ons in staat om te anticiperen en proactief daadkrachtig te handelen.

2.1 Ontwikkelingen

Op basis van documenten en visies van belangrijke stakeholders, zoals WHO, ILO, EU-OSHA, EU, SER, en ISZW en SZW schetsen we onderstaand een aantal stromen van ontwikkelingen.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Als gevolg van de wereldwijde *24/7 economie* werkt een toenemend aantal mensen op onregelmatige tijden en in de nacht. Ongeveer 17% van de Nederlandse beroepsbevolking werkt nu al soms of regelmatig in de nacht. En dat wordt meer. Nachtwerk kan leiden tot spanning in de werk-privé balans, ongezonde leefstijl, fysiologische verstoringen, en kan daarmee nadelig zijn voor de gezondheid van de werkende. Maar veel is nog onbekend.

In Nederland hebben we steeds meer te maken met een *flexibilisering van de arbeidsmarkt*. Nederland telt inmiddels ruim 1 miljoen zzp'ers en dat aantal blijft stijgen. Voor de werkende kan deze vorm van arbeidscontract gepaard gaan met onzekerheid, maar ook met extra risico's voor de gezondheid en veiligheid. Zoals bijvoorbeeld ongevallen door de tijdsdruk of toename van stressklachten door de onzekere inroosting van flexwerkers.

Door *internationalisering* en *globalisering* zien we dat steeds meer bedrijven en arbeidskrachten uit andere landen in Nederland werkzaam zijn; zowel hoog- als laagopgeleide arbeidsmigranten komen op de Nederlandse arbeidsmarkt. Dit kan leiden tot bijvoorbeeld taalverschillen, die vervolgens kunnen leiden tot veiligheidsrisico's op het werk. Maar het kan ook leiden tot het makkelijker verspreiden van infectieziekten. De verwachting is dat, ook in combinatie met andere factoren zoals opwarming van de aarde en luchtvervuiling, dit typen pandemieën makkelijker en veelvuldiger zullen ontstaan. Voor de werkenden en bedrijven leidt dit tot de vraag hoe werk in de toekomst georganiseerd zal gaan worden. En op welke wijze werkenden gezond en veiligheid op afstand kunnen werken.

Technologische ontwikkelingen

Een van de meest prominente kenmerken van de huidige maatschappij en economie is de snelle ontwikkeling van technologie. Materialen zoals bijvoorbeeld complexere (geavanceerde) nanomaterialen vragen aandacht voor nieuwe functionaliteiten en daarmee ook aandacht voor mogelijk nieuwe gezondheidsrisico's.

Maar het biedt ook kansen. Denk aan robotisering en automatisering bij zware arbeid. Er wordt ruimte geboden voor gevarieerder en minder belastend werk met minder gezondheidsklachten tot gevolg. Blootstelling aan stoffen kan beter in kaart gebracht worden door het gebruik van sensoren. Ook hebben intelligente robots hun intrede op een paar werkplekken gedaan en laten zien dat onaantrekkelijk lopend band werk tot het verleden behoort. Er ontstaan juist nieuwe banen in het bouwen, programmeren, aansturen en onderhouden van robots en machines.

De banen die vervallen zijn veelal 'laaggeschoold' werk, terwijl er banen voor terug komen waar meer opleiding voor nodig is. Het laten aansluiten van de beroepsbevolking op die nieuwe werkgelegenheid is wel een uitdaging.

De beroepsbevolking

De bevolking en ook de beroepsbevolking wordt ouder. In 2016 was ruim 18% van de bevolking 65 jaar of ouder en de prognose is dat het aandeel ouderen stijgt tot ruim 26% in 2050. En de verwachting is dat de beroepsbevolking krimpt.

We leven steeds langer en in goede gezondheid, maar er zijn grote verschillen in levensverwachting en kwaliteit van leven tussen hoger en lager opgeleiden. Nederlanders met de laagste opleiding sterven 6-7 jaar eerder dan de hoogopgeleiden. Ook leven zij gemiddeld zo'n 19 jaar korter in goed ervaren gezondheid dan degenen met een HBO of universitaire opleiding. Lager opgeleiden hebben vaak te maken met (fysiek) zwaardere beroepen, en hebben daardoor vaker werkgerelateerde gezondheidsproblemen.

Voor zowel werknemers als werkgevers is het de vraag hoe duurzame inzetbaarheid bevorderd kan worden. Wat kan de werknemer doen om gezond, veilig en gemotiveerd langer door te werken, en wat kunnen werkgevers doen om mensen productief te houden en 'fit for the job'?

2.2 De glazen bol: consequenties voor Arbo

Alles overziend volgen de ontwikkelingen elkaar steeds sneller op. Ontwikkelingen vinden ook niet autonoom plaats, maar gecombineerd met andere ontwikkelingen. Soms is het zelfs lastig te achterhalen welke ontwikkeling volgt op een andere ingezette ontwikkeling of dat het juist net andersom is.

Kern is dat de technologische en digitalisering ontwikkelingen steeds sneller gaan en complexer worden. De vraag is dan wat dat gaat betekenen voor goede arbeidsomstandigheden en de gezondheid van de beroepsbevolking. Bestaat er nog een werkplek in 2040? Spreken we nog steeds over De werkende of De werkgever? Hoe moet het arbostelsel er dan uit zien? Dit zijn vragen die niet zo 1-2-3 te beantwoorden zijn. Vaak weten we het niet, of is de kennis er niet om dit te kunnen projecteren op de toekomst.

Wij kunnen ons in ieder geval de volgende consequenties voorstellen voor veiligheid en gezondheid voorstellen:

De steeds sneller gaande ontwikkelingen leiden (soms) tot minder aandacht voor veiligheid en gezondheid

Feit is dat de ontwikkeling van technologie snel gaat, en dat er met name oog is voor functionaliteit van bijvoorbeeld materialen en minder voor de veiligheid. Daarbij komt ook dat het niet altijd eenvoudig is om de veiligheid op een adequate manier in kaart te brengen. Ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld advanced materials en het belang om in de ontwikkelingsfase van deze materialen aandacht schenken aan de gezondheidsrisico's verdient steeds meer aandacht. Dit vindt bijvoorbeeld onder andere plaats in de KIR-nano signaleringen, zowel op nanotechnologie als op het terrein van advanced materials (in ontwikkeling).

Informatie- en technostress neemt toe

Technologische ontwikkelingen kunnen leiden tot allerlei gezondheidsrisico's voor medewerkers. De verwachting is dat er een toename zal zijn van de psychosociale risico's. Er is een verschuiving in het werk van fysiek zwaar werk naar meer mentale belasting en werk dat zittend wordt verricht. Ook hebben we te maken met gecombineerde blootstelling aan risicofactoren die de kans op klachten aan het bewegingsapparaat vergroten. Belangrijke nieuwe psychosociale risico's zijn baanonzekerheid, intensivering van de arbeid, hoge taakeisen en emotionele eisen. Maar ook een disbalans in werk-privé valt hieronder.

De effecten op veiligheid, gezondheid en duurzame inzetbaarheid op lange termijn zijn onduidelijk

In veel gevallen is de kennis over effecten van ontwikkelingen op de veiligheid, gezondheid en duurzame inzetbaarheid beperkt. En al helemaal de kennis over het samenspel van ontwikkelingen op nationale of internationale schaal. Het beschouwen van ontwikkelingen vanuit verschillende perspectieven vraagt om integrale afwegingskaders. Huidige richtlijnen en afwegingskaders zijn vaak monodisciplinair opgesteld. Bijvoorbeeld vanuit de machines of vanuit een invalshoek van de eigenschappen van stoffen.

3 Arbo 2040: kennis werkt!

Het beleidsdomein heeft dus nu en voor de toekomst baat bij kennis. Om op die manier te kunnen anticiperen op veranderingen en ontwikkelingen en om proactief daadkrachtig te kunnen handelen. Het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van kennis op een snelle manier vraagt om regie. Het gaat daarbij enerzijds om direct toepasbare kennis in de praktijk (interventies en hulpmiddelen voor bijv. werkgevers en werknemers) en anderzijds om kennis om het beleidsproces te voeden (beleidstheorie bouwen, lerend proces stimuleren, toekomstverkenningen, ex ante en ex post onderzoek).

Wij stellen daarom een integrale kennisinfrastructuur (1) en een robuuste kennisbasis (2) voor. Daarnaast geven we denkrichtingen voor de preventie van arbeidsrisico's op de langere termijn (3).

3.1 Integrale kennisinfrastructuur samen met stakeholders (platforms/kennishub)

Het kennisstelsel, of de kennisinfrastructuur heeft als doel om die kennis te delen of te genereren die nodig is om de praktijk op de werkvloer te verbeteren. Belangrijk is dat de kennisbasis stevig genoeg is om allerhande kennisvragen vanuit de praktijk te kunnen beantwoorden. Maar ook om de praktijk te kunnen monitoren. Zodat de impact van de toepassing van deze kennis ook inzichtelijk gemaakt kan worden. Voor specifieke vragen die zich voordoen kunnen dan specifieke kennisplatforms opgericht worden waar stakeholders bij elkaar komen, zodat vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd en best-practices kunnen worden gedeeld.

Typische taken en functies die van belang zijn voor een robuuste kennisinfrastructuur voor arbeidsomstandigheden kunnen zijn:

- [Bepalen van belangrijkste opgaven in relatie tot arbeidsomstandigheden en gezond en veilig werken](#)

Wat komt er op ons af? Wat zijn de belangrijke opgaven? Integraal overzicht over maatschappelijke ontwikkelingen en de staat van duurzame inzetbaarheid nu en in de toekomst. Op basis van het verkregen inzicht en overzicht kunnen specifiekere vervolgvragen worden gedefinieerd.

Voorbeeld: toekomstverkenningen Een toekomstverkenning Arbeid en Gezondheid en doorrekening beleidsmaatregelen (en wat heb je daarvoor nodig; basisinformatie etc.). Een toekomstverkenning verkent de toekomst kwalitatief en kwantitatief en geeft duiding aan toekomstige ontwikkelingen: wat kunnen we (mogelijk) verwachten, wat betekent dit voor nu en de toekomst en welke beleidsopties vloeien hier uit voort?
--

- **Beter inzicht in de factoren die veiligheid, gezondheid en duurzame inzetbaarheid bepalen**

Mede in relatie tot de maatschappelijke ontwikkelingen en trends. Wie is (niet) duurzaam inzetbaar en waarom? Hoe kunnen we duurzame inzetbaarheid verbeteren? Wie halen gezond hun pensioengerechtigde leeftijd? Wie kunnen langer doorwerken? Wat kunnen we doen om te zorgen dat zoveel mogelijk mensen gezond met pensioen gaan en welke kennis, bijvoorbeeld over de effecten van chemische stoffen, is daar voor nodig?

Bijvoorbeeld Keten van kennis naar de praktijk

Veel werkenden hebben te maken met gezondheids- of veiligheidsproblemen als gevolg van werk. Er komen nl nog steeds veel arbeidsongevallen voor, en klachten aan bewegingsapparaat, psychische klachten en stof-gerelateerde ziekten zijn nog altijd verantwoordelijk voor veel ziektelast. Daarnaast is er nog onvoldoende zicht op wat de (recente) ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en in het werk betekenen voor de duurzame inzetbaarheid van mensen. Hoe kunnen we hier proactief op inzetten? Preventie van beroepsziekten en arbeidsongevallen en het tijdig en op de juiste wijze bevorderen van duurzame inzetbaarheid is dus belangrijk, maar vindt onvoldoende plaats. De vraag is: welke kennis ontbreekt, wat werkt er wel en niet in de praktijk en hoe bereikt deze kennis de doelgroep (praktijk/beleid)?

Wat zijn good practices en evidence-based preventieve maatregelen, wat leveren preventieve maatregelen op voor de maatschappij als geheel en voor alle stakeholders afzonderlijk (werkgever, werkenden, verzekeraar en overheid), waarom worden deze onvoldoende uitgevoerd en benut? Wat is nodig voor een succesvolle implementatie van preventie op de werkvloer en wat zijn de kosten-baten hiervan bij sectorale of landelijke implementatie? Hoe bereiken preventieve maatregelen ook die groepen met de hoogste risico's (werkenden met lage sociaaleconomische positie, migranten)

- **Vroegtijdig signaleren**

Het is nodig dat deze risico's vroeg in beeld komen (signalering, early warning, sensing) en goed gemonitord worden, bij voorkeur in internationaal verband (bv Modernet). Kom tot een goed signaleringssysteem, waarbij signalen vanuit milieu, volksgezondheid en werknemerveiligheid worden gecombineerd. Hoe kunnen we beter en tijdiger voorspellen en signaleren wie (niet) duurzaam inzetbaar is (indicatoren)? Waar zijn de grootste arbeidsrisico's en waar is de meeste winst te behalen in preventieve zin? Op welke wijze kunnen we standaardiseren?

Bijvoorbeeld Safe-by-design

Nieuwe stoffen die ontwikkeld worden kunnen gezondheidsrisico's met zich mee brengen. We stellen voor om vroegtijdig op te sporen en te ontwikkelen, maar ook vroegtijdig in de ontwikkelfase veiligheid en gezondheid op de kaart te zetten. Internationaal is daarvoor Safe-by-design op het terrein van de stoffen op gang gebracht. De komende jaren wordt er vanuit Europa en de andere NL departementen ingezet op een Strategy for a non-toxic environment en Safe by Design. Ook op gebied van de gewasbeschermingsmiddelen wordt ingezet op minder schadelijke middelen.

Nieuwe ontwikkelingen worden scherp in de gaten gehouden. Als het gaat over technische innovaties loopt regelgeving vrijwel altijd achter. Er wordt gekeken of regelgeving passend is, en of testmethoden valide zijn. Er hoeft niet per se gerepareerd te worden, maar er kan ook een ander handelingsperspectief geboden worden (zoals bijvoorbeeld SafeByDesign).

- **Effectieve inzet van interventies en instrumenten**

De vraag is bij elke inzet van interventies en instrumenten op welke wijze deze doorwerken en welk resultaat het oplevert. Kennis over effectieve inzet is dus van belang. Wat levert het huidige beleid op aan ziekten, aandoeningen en gezondheid in de toekomst (kwantitatief)?

Bijvoorbeeld Goede zorg voor werkenden

Vraag: Hoe zorgen we dat iedereen op de arbeidsmarkt adequate toegang heeft tot de arbozorg, en wat levert dat op?

Korte toelichting (met als voorbeeld de zzp'ers, maar kan ook breder):

De beroepsbevolking is divers, er komen steeds meer zzp'ers. Zij vallen niet onder de Arboret en missen hierdoor toegang tot de bedrijfsgezondheidszorg. Juist vanuit de bedrijfsgezondheidszorg wordt (preventieve) zorg en begeleiding gegeven met inachtneming van kennis over de arbeidscontext en is dus cruciaal in het behoud en bevorderen van duurzame inzetbaarheid. Dat betreft (preventieve) zorg voor de diversiteit van arbeidsrisico's, zoals gevaarlijke stoffen, fysieke en psychische belasting of nachtwerk. De curatieve zorg beschikt niet over deze kennis waarmee zzp'ers adequate zorg missen en de kans op uitval groot is.

Welke mogelijkheden zijn er om de toegang tot arbeidsgelateerde zorg te verbeteren? Hoe kan de arbeidsgelateerde zorg verbeterd worden voor toekomstige arbeidsrisico's? Hoe kan arbocuratieve samenwerking verbeterd worden? Wat zijn knelpunten en risico's van het huidige systeem? Wat zijn mogelijkheden tot verandering, en wat levert dat op voor de gezondheid, zorg en duurzame inzetbaarheid?

- **Toegankelijk maken van de kennis voor beleid en praktijk**

Als er kennis is ontwikkeld is het nog niet meteen gezegd dat sectoren en professionals aan de slag kunnen met deze kennis. Vaak is de terminologie ingewikkeld, zijn er veel randvoorwaarden waarbinnen de informatie geldig is of past het nog niet bij het handelingsperspectief in bedrijven. Van belang is daarom dat kennis daadwerkelijk doorstroomt naar de praktijk. Ook voor de kleine bedrijven en zzp'ers, die geen groot netwerk hebben. Daarnaast is het van belang om vanuit de ervaringen van bedrijven te bekijken wat er speelt zodat deze toepassingskennis voor beleid gebruikt kan worden.

Bijvoorbeeld Beroepsgelateerde infectierisico's

Risicovolle sectoren, koepels en organisaties waarbij beroepsgebonden infectierisico's spelen, hun arboprofessionals, het Ministerie van SZW en de wereld van de infectieziektebestrijding trekken hier met het NCvB en RIVM zoveel mogelijk samen op. Er is sprake van een doelmatige wisselwerking en veelvuldige uitwisseling en kennisdeling. Ingangen naar de praktijk en aansluiting binnen relevante branches worden voortdurend benut om kennis te verspreiden en dilemma's/thema's uit het veld op te halen.

Bijvoorbeeld Lerenvoorveiligheid.nl

Samen met veiligheidsprofessionals en sectororganisaties werkt het RIVM aan het scherp krijgen welke informatie- en kennisbehoefte er in de praktijk is om de veiligheid op het werk te verbeteren. Dit leidde 5 jaar tot de vraag wat nou eigenlijk de belangrijkste oorzaken zijn van ongevallen en hoe die voorkomen kunnen worden. Op de website lerenvoorveiligheid.nl zijn deze gegevens op een laagdrempelige manier beschikbaar. Veiligheidsprofessionals kunnen bijvoorbeeld infographics en fact sheets downloaden sinds 2019 zijn er ook korte animaties beschikbaar. Vanuit deze informatie kwam ook de vraag welke top-5 maatregelen of tips er gegeven kunnen worden voor het werk. Dit is nu samen met sectoren vormgegeven in zogenaamde safety checks. Het overleg met professionals en sectoren heeft ertoe geleid dat wij onze wetenschappelijke kennis konden vertalen naar de vragen die zij hadden.

3.2 Robuuste kennisbasis

Blijvende aandacht voor de basis is nodig. Om nieuwe ontwikkelingen te kunnen duiden in het licht van veiligheid, gezondheid en duurzame inzetbaarheid is een kennisbasis nodig. Een kennisbasis zorgt voor het fundament voor nieuwe kennis. De kennisbasis is ook van belang om effectieve instrumenten uit het verleden hernieuwd in te kunnen zetten. En het zorgt ervoor dat nieuwe ontwikkelingen sneller ingeschat kunnen worden. Daarnaast blijkt in de praktijk dat ‘oude’ gevaren niet altijd zijn opgelost/aangepakt. Vaak wordt – ook in bedrijven – meegegaan in de nieuwe stromingen van preventie of risico-aanpak. Daarbij worden bestaande of ‘oude’ aanpakken die succesvol waren en vaak nog zijn vergeten.

Bijvoorbeeld De RI&E bij machines

Blijvende aandacht voor bestaande en ‘oude’ kennis blijft nodig. Dit zien we bijvoorbeeld bij het toepassen van de RI&E en andere preventieve instrumenten. In evaluaties wordt geregeld vastgesteld dat het voor bedrijven lastig kan zijn om aan deze systeemeisen te voldoen. Voldoen aan systeemeisen is ook niet voldoende. In een recente analyse van 100 ernstige machineongevallen zagen we bijvoorbeeld hoe dit ogenschijnlijk eenvoudige en ‘oude’ risico - ondanks alles wat hierover bekend is - nog steeds slachtoffers maakt. Formele toepassing van bijvoorbeeld de RI&E was daar vaak wel in orde maar de uitwerking in de praktijk bleef uit. Hoe kan een bedrijf er nu voor zorgen dat er niet alleen een papieren werkelijkheid wordt geschapen maar dat gevaren ook in de praktijk worden gesignaleerd en aangepakt.

Bijvoorbeeld infectieziektenbestrijding

Beschikbare kennis over (preventie van) werkgerelateerde infectieziekten zorgt ervoor dat bij grootschalige uitbraken en actualiteiten een vertaalslag gemaakt kan worden. Mogelijkheden ter preventie van beroepsgebonden gezondheidsschade worden meegenomen en ingebed in de dagelijkse praktijk van de infectieziektebestrijding. De brede kenniskring van wetenschap en praktijk zorgt voor continue terugkoppeling van de bruikbaarheid van de geboden informatie en de waarde voor optimale advisering in de praktijk.

3.3 Denkrichtingen preventie en arbeidsrisico's

Uitgangspunt in onze ideeën voor de toekomst is dat informatie en kennis ontbreekt, of soms wel aanwezig is maar niet doorstroomt naar de praktijk. Daarom stellen we een kennisinfrastructuur voor en een kennisbasis. Inhoudelijk gezien zien wij ook belangrijke thema's voor de toekomst. We stellen een aantal denkrichtingen voor die we aanhaken bij de door SZW genoemde thema's.

Transities – SZW thema arbeidsrisico's

Transities stellen ons voor grote uitdagingen. Niet alleen technologisch, maar ook om in vroegtijdig stadium al de gevaren voor de mens in kaart te brengen. Dit geldt niet alleen voor arbeid, maar ook voor de omgeving, het publiek, de burger. Vraag is hoe in vroegtijdig stadium de werkende aan bod komt. De ervaring uit het verleden in innovatieprocessen leert dat dit vaak niet gebeurt. In de uitvoering komt men er achter dat gevaren voor de mens niet zijn meegenomen. Dit terwijl er voldoende richtlijnen en tools zijn om die gevaren wel in te kunnen schatten. In de bouw bijvoorbeeld oefenen ze nu een paar jaar met het toevoegen van bouwvakkers aan het ontwerpteam. Dit voorkomt allerlei gebruiksongemak. In hoeverre zou dit soort principes gebruikt kunnen worden om van te leren voor nieuwe innovaties en transities?

Tweedeling in expertise – SZW thema deskundigheid

De snelle technologische ontwikkelingen maken dat de benodigde expertise logaritmisch toeneemt. De vraag is nu hoe het vak van de arboprofessional zich gaat ontwikkelen. Komt er een tweedeling in expertise, waarbij het ene type professional vooral expert is op technologie en de andere type professional vooral de mens-kant beheerst? Dit vraagt uiteraard ook om een integrale aanpak. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de gehele keten van het arboveld (van preventie tot reïntegratie) elkaar begrijpt, en ook echt samenwerkt om preventie in de praktijk te krijgen?

De werkende als kwetsbare actor – SZW thema preventie

Met de huidige ontwikkelingen waarbij er steeds meer duidelijk wordt dat gezondheid van belang is voor het werk, en dat er steeds meer mensen werken met een kwetsbare gezondheid komt de vraag op of we in de toekomst de werkende veel meer als kwetsbaar kunnen beschouwen. Tot nu toe zien we de werkende natuurlijk vooral ook als kennisdrager, menselijk kapitaal. Bedrijven kunnen niet zonder. Maar zou het ook zo kunnen zijn dat als we onze mindset aanpassen van een werkende als kwetsbare actor, dat dan de noodzaak ontstaat om aan preventie te gaan doen?

Gedrag en cultuur als instrument, of stress als toekomst – SZW thema's preventie en arbeidsrisico's

Het afgelopen decennium stond gedrag en cultuur op de kaart om arbeidsomstandigheden te verbeteren. Een belangrijk inzicht. Maar vooral van belang naast de bekende instrumenten, zoals de RI&E, de opleidingen en de technische veiligheid. Gedrag en cultuur zijn onderwerpen in

organisaties om goed bij stil te staan maar niet zaligmakend als enige oplossing. De vraag is in hoeverre gedrag en cultuur in 2040 nog steeds van belang zijn. Immers, in hoeverre werken mensen nog op locaties? Of werken ze vooral thuis? Het zou zo maar kunnen zijn dat gedrag belangrijk blijft om de eigen gezondheid goed te houden, zodat PSA niet een vlucht gaat nemen.

Gezondheid en veiligheid in de context van publieke gezondheid – SZW thema preventie

De komende 20 jaar kan het zo zijn dat veiligheid en gezondheid op het werk steeds meer verweven raakt met de publieke gezondheid. Nu al met de coronacrisis zien we al dat het onderscheid voor groepen werkenden minder groot wordt. Mensen werken thuis en combineren werk en privé. Daarbij gaat het veel meer om je eigen gezondheid, waarbij de huisarts eerste aanspreekpunt wordt. Vanuit dit perspectief zou het dan ook veel logischer zijn dat de huisarts een rolverbreiding krijgt en ook gaat signaleren of er werk-gerelateerde klachten zijn.

Daarnaast zien we in bedrijven een steeds groter wordende vraag naar logica achter bepaalde maatregelen die in bedrijf veel strenger zijn dan in de publieke omgeving. Bijvoorbeeld het gebruik van ethanol, in de kroeg mag het, op het werk mag het niet, want kankerverwekkend. Maar ook rookgedrag, dat is persoonsgebonden. Op het werk mag blootstelling aan dit type gassen niet. Vragen die voor een burger en bedrijf steeds lastiger uitlegbaar zijn. Dit roept om goede risicocommunicatie voor zowel de burger als de werkende.

Multidisciplinaire aanpak en onderzoek – SZW thema kennis

Tot slot met al deze ontwikkelingen die ook op allerlei manieren op elkaar aangrijpen op de inzet van multidisciplinair onderzoek en aanpak. Zodat wetenschappers met elkaar proberen het geheel van ontwikkelingen te overzien en doordenken. Zodat de mensen in de praktijk met elkaar de juiste afwegingen kunnen maken. Dit alles om preventie daadwerkelijk in de praktijk te brengen. En dat er geen onnodige slachtoffers meer hoeven te vallen.

Bronnen:

- Rapport commissie Heerts
https://www.commissievsab.nl/wp-content/uploads/2020/05/Rap.VS_.beroepsziektenBW06a.pdf
- Brief Chroom-VI Knottnerus
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-844853.pdf>
- Signalement Raad voor het Openbaar Bestuur
<https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2020/03/05/signalement-kennis-delen>
- SER-advies Sensoren
<https://www.ser.nl/nl/Publicaties/biomonitoring-en-sensoring>
- Kennis- en informatiepunt risico's Nanotechnologie
<https://www.rivm.nl/abonneren/signaleringsbrief-kir-nano>
- Modernet, signalering van risico's
<https://www.modernet.info/>
- Nachtwerk, CBS statline – Periode 2019
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83259NED/table?ts=1524736851848>
- Cijfers Gezondheid
Thema Arbeid en Gezondheid, Milieu en Veiligheid RIVM, juni 2017